

עלון שבועי מבית 'בני אמות' ובל מאמרים

פרשת ויגש

מאצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

תפלה על קברי הצדיקים מתקבלת מחמת צערם

"והיה פראותו כי אין הנער זכות" (מד לא)

באר בעל 'עמדת יצחק': כלל ידוע הוא כי אין הקדוש ברוך הוא מעניש את החוטא אם מחמת עניו יגרו סבל לאחרים שאינם צריכים להעניש. כך גם לפני יוסף אף אם בנימין צריך להעניש, איך יכול להענישו, שכן הדבר יגרם לעקב הצדיק צער שאינו מגיע לו.

ביסוד זה באר מהר"ם שיק את סגלתה הפנימית של תפלה מעלת הצדיקים; המתים מצטערין בשומעם את צרות המתפללים על קברם, ומשום שצער זה אינו מגיע להם, מושיע הקדוש ברוך הוא את המתפללים.

רבי אלחנן וסרמן הי"ד הוסיף ובאר על פי זה את המספר בירושלמי (תענית ג א) על רבן יוחנן בן זכאי, שבשעת הצרצה שלח את ספרו לעמד לפני ההיכל ולבקש: "ובונו של עולם, הורד לנו גשמים, שכן רבן יוחנן רוצה להסתפר ואינו יכול מחמת צערו על עצירת הגשמים", ואכן מיד כשסיים הספר את תפלתו החל לרדת גשם.

אף במעשה זה נוכח להבחין, כי אמנם סבלם הגדול של הצבור ממעוט הגשמים, גדול היה עשרת מונים מסבלו של רבן יוחנן שלא יכול היה להסתפר, אף כיון שסבלם של אלו הגיע להם מחמת חטאייהם, ואלו רבן יוחנן סבל בחנם, לפיכך דרשן סבלו של רבי יוחנן הוא שסיים את הבצורת.

ש"ת מהר"ם שיק"א א"ח רב: "כך הערות, באורי אגדות סי' ד אות ד'

והמש חלפת שמלת' - למנוע ברכה לבטלה

"ולבנימין נתן שלש מאות כסף והמש חלפת שמלת" (מה כב)

בירושלמי (פסחים טו א) נאמר כי המקבל כלי במתנה מחברו מברך 'הטוב והמטיב', כיון שהמתנה מהנה את המקבל והנותן כאחד (וכן פסק השו"ע א"ח רכג ה). ובפרוש 'שדה יהושע' על הירושלמי (שם) הוסיף כי על סבלת צדקה אין מברכים, שכן הצדקה גורמת בושה למקבל (וכן הביא להלכה ב'אליה רבה' שם ט).

כך באר רבי נסים אברהם אשכנזי מאזמיר את הטעם שיוסף הוסיף לבנימין על 'שלש מאות כסף' עוד 'חמש חלפת שמלת'; חשש יוסף פן יברך בנימין 'הטוב והמטיב' על הכסף שנתן לו והיה בכך חשש 'ברכה לבטלה'; על פן הוסיף לו מתנת בגדים כדי שהברכה תחול עליה.

ש"ת מעשה אברהם' סימן מד

פסיעה גסה בדרך לבית הנסות

"ויאמר אלהם אל תרגזו בדרך לבית הנסות" (מה כד)
"אל תפסיעו פסיעה גסה" (רש"י).

מפני מה לא הוזהרים אף יעקב על כך טרם רדתם למצרים?
באר רבי אהרן לוי רבה של ריטא:

במקרא (ברכות א) מבאר כי ביציאתו של אדם מבית הנסות אסור לו לפסע פסיעה גסה, אולם בדרך לבית הנסות מצוה עליו לרוץ. ופרש רבי איש"ה פינשו (פרוש הר"ף) על 'עין יעקב' (שם) כי כיון שפסיעה גסה מכה את מאור עיני האדם (שבת קיג א), לפיכך בשבוע מבית הנסות עליו להמנע מקף, ואלו בדרך אל בית הנסות מותרת פסיעה זו, שכן 'שלוחי' מצוה אינן

שבועים היו לו, והכתוב קורא אותן 'נפש' לפי שהיו עובדים לא- ל אהד" (רש"י בשם מדרש ויק"ר ד ט).

מדי בלך אנו מברכים בברכות השחר: "שלא עשני גוי", ותמהו המפרשים שהלא לשון 'גוי' נאמרה אף כלפי עם ישראל, ככתוב (שמואל ב ז כג): "ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ?"

על פי דברי המדרש שהביא רש"י באר רבי שלמה קלוגר:

את עם ישראל העובדים כלם לא-ל אחד נתן לכנות כגוי' רק בהצטרפם יחד, אף אמות העולם העובדים לאלהים רבים - כל אחד מהם נחשב כגוי' בפני עצמו. מעתה אפשר מברך היחיד 'שלא עשני גוי', ממילא ברוך פגות - שלא עשני פאמות העולם שכל יחיד מהם נחשב 'גוי' בפני עצמו.

ש"ת האלה לך שלמה' סימן לד

הפסקה בשמע ישראל וברוך שם

"ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו וישנה וירא אליו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד" (מו כט)

"אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו וְאָמְרו רבותינו שהיה קורא את שמע" (רש"י).

מכאן הביא רבנו הגר"א (בבאור לשו"ע, א"ח סו א) ראייה לפסק הש"ח ערוך' (שם) שאין להפסיק בפסוק ראשון של קריאת שמע, וכן בין 'שמע ישראל' ל'ברוך שם' (בית יוסף שם), אפלו כדי להשיב שלום למלך. שהרי מבאר פאן כי יעקב לא הפסיק כדי לענות ליוסף על אף שהפיר בו כמלך (ראה להלן מו לא, וירש"י שם).

אך צין ה'באור הלכה' (שם ד"ה שלא) כי ראייה זו מוכיחה רק לגבי הפסוק 'שמע ישראל', ולא לגבי 'ברוך שם', שהרי לא אמרו יעקב באותה שעה, אלא קדם פטירתו (פסחים נ א).

הטוב והמטיב אף על הצרה

"ויאמר יעקב אל פרעה מי עני מגורי שלישים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חיי" (מו טז)

ב'דעת זקנים' מבטלי התוספות הובא בשם מדרש:

'למה חי יעקב פחות מאביו ל"ג שנים? אלא, אמר לו הקדוש ברוך הוא: 'אני הצלתיך מלבו ומעשוי ומשכס והחזרתי לך דינה ויוסף ואתה אמרת 'מעט ורעים' היו ימי חייך. חיה אני נוטל מהם כפי חשבון התבות שאמרת והם ה"ג תבות שיש מ'ויאמר פרעה אל יעקב' עד 'ימי מגוריכם'" (חזקוני בשם מדרש).

יש להבין את פשר התביעה על יעקב, הלא גם אם בקש להתרעם על כך שחיי היו מעט ורעים, אף שאמר (ברכות נד א) כי: 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה', מכל מקום פרשו כי על הטובה מברך 'הטוב והמטיב' ועל הרעה 'זין האמת', ומכאן שמתר' לאדם להפיר בכך שהרעה היא רעה?
באר רבי חיים שטיין ראש ישיבת טלו אוהיו:

אכן, בשעה שפוקדת הרעה את האדם די בכך שיצדיק את הדין בברכת 'זין האמת', אולם יעקב הצדיק הרי כבר נוכח שמכירת יוסף הייתה לטובה בעבורו, ועל כן נתבע כשאמר 'מעט ורעים' ולא ברך 'הטוב והמטיב'.

ספר זרזון שם עולם' עמוד 14

נזקין' (פסחים א ב).

אף פאן, ב'רדתם למצרים היו האחים בגדר 'שלוחי מצוה', שהרי הלכו במצות אביהם, אולם בשום לא נחשבו כ'שלוחי מצוה', על כן הוזהרים יוסף לבל יפסיעו בשום פסיעה גסה, פן יסכנו את מאור עיניהם.

'ברכת אהרן' ברכות ב ב

חיים בזכות צ' אמנים

"ויאמרו החייתו ומצא חן בעיני אדוני" (מז כה)

בספרו 'מדבר קדמות' (מערכת א' אות לג) הביא החיד"א בשם המקבל רבי אליעזר פואה, תלמיד הרמ"ע מפאנו: "כל האומר צ' פעמים 'אמן' בכל יום אין הפכשפות בירושלמי להזיק לו - כך שמעה אשה אחת מוזיק שגשלת לקחת את ילדה החי בעודה ישנה, והשיב המוזיק שאינו יכול לעשות זאת שכן אמו ענתה צ' פעמים 'אמן היום, וכשהתעוררה האשה שמעה זאת".

רמז לדבר נכלל למצא בפסוק שלפנינו: "ויאמרו החייתו" בזכות 'נמצא' - אותיות: צ' אמן.

עשרת הוזה' עמ טז

הזכרת זכות אבות בתפלה

"והבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלקי אביו יצחק" (מו א)

כתב רש"י כי הטעם שתלה יעקב את זכותו ביצחק אביו ולא בזכות אברהם זקנו, הוא משום ש'חייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו'. אלא שלפי הנ"ל תמה הרמב"ן מפני מה שבקש יעקב להציל מעשו שפא לקראתו (לעיל לב י) הזכיר אף את אברהם בתפלתו: "אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק?"

פרש רבנו דוד הלוי סגל בעל ה'ט"ו בספרו 'דברי דוד':

לעיל התפלל יעקב על העתיד, וכיון שחשש שפא אין די בזכות אביו לבדה כדי להועיל לו, לפיכך הוסיף והזכיר אף את זכותו של אברהם, אף פא שפא להודות על העבר והזכרת אביו היתה רק מפני כבודו, ומנע הוא מלהזכיר את אברהם כדי שלא לפגע בכבודו של אביו, כאלו אין די בזכותו לבדה להגן עליו.

באר נוסף לכך כתב רבי מרדכי יוסף מאיזביצא בספרו 'מי השלוח':

כיון שיצחק אביו הצטוה מפי הגבורה: "אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך" (לעיל כו ב), ופרש רש"י שם: "שאתה עולה תממה ואין חוצה לארץ פדאי לך", חשש יעקב שפא אף הוא נכלל בצווי זה. לפיכך פשהתפלל על עינו זה טרם ירדתו למצרים הזכיר את יצחק אביו, ואכן נענה (להלן פס' א): "אנכי הלא-ל אלקי אביך אל תירא מרדה מצרימה".

'שלא עשני גוי' - ברכה ליחיד

"כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים" (מו כז)

"עשן" - שש נפשות, והכתוב קורא אותן (לעיל לו ו): 'נפשות ביתו', לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה. יעקב -

ביום א' ו' בטבת (תצ"ג) יחול וימא דחלולא של גאון הדרות רבנו יעקב רייזר זצ"ל, בעל 'שבתי יעקב' וספרים נוספים. כך כתב בספרו 'עיון יעקב' (סנהדרין קב א):

"כל מי שבידו לברך בקול ולזכות את הרבים בעניית אמן ואינו עושה הרי הוא גוזל זכות עניית אמן מן הרבים, והרי הוא חוטא ומחטיא את הרבים".

ברכות השחר: בקול, בכונה, בחרותא.

מצות אהבת ה'

המפתח לקיום המצוות כולן

לאחר שקיימנו את מצות יחוד ה' בפסוק 'שמע ישראל', ממשכים אנו למצוה הבאה אחריה, זו המבטת בפרשת 'ואהבת' שפסקה אותה התורה לפסוק 'שמע ישראל'.

מצות 'עשה' מוטלת על כל אדם מישראל לאהב את ה' (ס"ה לרמב"ם ג, ס"ג ג ו'עוד). כה תשובה היא מצוה זו, עד שהציוניו בה בשלושה עשר מקומות בתורה (בספר ה'רחם שיש אהבת ה' (מאן). ובזאת דבי אליהו' (בה כח) הובא שלפניך נגנה היא לאחר קבלת על מלכות שמים ולמנו על גל השביעה.

הרמב"ם באר במלותיו המפעימות את מהותה של מצוה זו (תשובה א): 'וכיצידי היא האהבה הראיה - הוא שיהיה את ה' אהבה גדולה ותרן עזה מאד עד שתהא נפשו שויה פאהבת ה' ונמצא שויה בה תמידי... בין בשבתו, בין בקומו, בין בשעה שהוא אוכל ושותה, יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אהביו שויהם בה תמידי'.

חשיבותה ונדלוגתה של מצוה זו, נובעת מפרך שהיא המפתח לקיום המצוות כולן. שכן אם יתחזק האדם באהבת ה', יבא מתוך פרך לקיים מצוותיו (ספר ה'ברית ח"ה מ"ד פ"ה), וכן משיח 'פי' היא תכלית התכונות וסוף המעלות במדרגות אנשי העבודה' (חיה, פתיחה לשער אהבת ה'). 'והוא התכלית היקר שאפשר במין האנושי, והוא האשר האמתי, והוא תכלית התורה והמצוות' (תולדות יצחק בראשית ח א).

כאמור, באמצעות אהבת ה' מגיע אדם לקיום המצוות, אולם אינה דומה האהבה שקדם עשיית המצוות בקאה מתוך הפרך רב השוכנת בשעה עמונה, לאהבה שמתעוררת לאחר עשייתה; אהבה שפלאח העשייה; האהבה שבה הפך ברומוותו יתברך, ביכלתה לגרם להודי להתאזות ולקסף לעשות אף מצוות שאינו מוכיז בהן. וכפי שכתב בספר החנוף (תיח) כי לא יגיע אדם לשלמות בקיום המצוות אם אינו בדרך אהבת ה'.

מהות המצוה

כתבו רבותינו כי האהבה בודאי אינה יכולה לבא בכפייה, אלא מהות המצוה היא שישתדל האדם לעשות כל מאמץ כדי לקנותה. וכפי שכתב בספר החנוף (סו): 'שנחשב ונתבונן בפקודיו ופעולותיו עד ששגיגהו כפי יכלתו ונתענג בהשגחתו בתכלית הענג'.

הוסיף ואמר רבי ישראלי ממשורטקוב: כל המצוות עמונה ונהגו כן, שכן הציוניו: 'בכל לבבך' - מלבד פיונים ומניע את חו החיים שבה, 'בכל נפשך' - מפרך שהבורא מתייה אותה בכל רגע, 'ובכל מאמץך' - מהטובות הרבות שנושה הוא עמך בעניניו מוון ומצליח את מעשה ידיו; התבוננות בכל אלו יחד תביא למדרגה גבוהה באהבת ה' (אות מר' עמ סב).

אהבה תמורת אהבה

הצעד הראשון בדרך לאהבת ה' הוא לפנות מהלב כל אהבה אחרת זולתה. המגיד מדובנא (אהי יעקב ואתמו) המשיח זאת לאדם פשוט שאחרת כל המרץ בביתו. הרי לא יתכן שיכניסו לביתו לפני שפנה לכבודו את הכלים הפחיתים והבוזיים מן הבית. כך באהבת ה', כל זמן שהלב מלא באהבות ותאוות אחרות אין הוא יכול להתמלא באהבת ה'.

הוסיף ויחד המגיד מדובנא: נשמת כל אדם משתוקקת מעטבה לאהב את ה' ולהתקרב אליו, אלא שהיא אסורה בכבלי הגוף ובתאוותיו. ברגע שיעזב האדם את דרכו הקולקלת מיד תתקן נפשו בה. כאותו פפרי שוכנת לחנות בנדי משי יקרתים, אף לא מצא בגד שהלם את מדותיו. רק כאשר הסיר מעליו את בגדיו הבזואים והגסים, גלה פתאום כי בגדים רבים הולמים את מדותיו. כך האדם, כל זמן שלא יפנה את לבו מתאוות ומחשבות זרות, לא יוכל לגבש אהבה כלל. לכן רמזה התורה בהמשך הפסוק - כיצד יקיים אדם 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאמץך', כאשר יקיים בעצמו 'והיה הדברים האלה... על לבבך' - ממש, בלא שיתחצו בינם לבין הלב תאוות ומחשבות זרות.

והרי הדברים מברורים בדרך היועיים של הרמב"ם בהלכות גרושין (ב ס) על אודות דין 'כופין אותו עד שיאמר רוצה אני' - 'מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עברה וזהה עד שיעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה... מאחר שהוא רוצה להיות מישראל רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העברות ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהנה עד שמשש יצרו ואמר רוצה אני, כבר גרש ורצונו'. כך בענין אהבה, כשנעזב את אהבת הרע ממילא תתעורר בלבנו אהבת הבורא (ע"פ שפת אמת' שבת טובה תול"ט).

מענין לענין באותו ענין: בהספדו המפורסם של מרן ה'חפץ חיים' על בנו שגפטר בקצור ימים, ספר על אשה שתייה בתקופת גזרות ת"ח ו"ט, כאשר רחמנא ליצלן שחטו את בנה; היה יחיה לגנד עיניה, הצדיקה עליה את הדין ואמרה: 'בדונו של עולם, כל זמן שהיה בני ח' היה לבי חצוי בין אהבתו ואהבתי, כעת שמתוקמו ממני אין בלבי אלא אהבה אחת אליך יתברך'.

סיים החפץ חיים: 'כל ימי אנו משתוקק לעבד את ה' בכל לבי, אלא שאהבת לבי מתלקחת בין בני ובנות, עתה שהתפנה חלק אחד הרני מקדושו אליך יתברך' (לקח טוב ואתמו).

האהבה תלויה בהתבוננות

'לפי שצאמר 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, אינו יודע כיצד אוהבים את המקום. תלמוד לומר 'והיה הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך, תן הדברים האלה על לבך שמתוך כך אתה מקיר את מ' שאתמר והיה העולם ומבדק בדרך' (אף ואתמו ג).

בספרו 'שם עולם' (פ"ב) הביא החפץ חיים' משל נפלא ומבאר את הדברים, לעשיר שהיה לו משרת פשוט ובור. פעם הצדק העשיר להעדר מביתו לתקופת מה. קרא למשרתו, נתן בידו רשימת משלוח שיש לבצע בכל יום והורה לו לקרוא את הרשימה פעמים ביום כדי שלא ישכח לעשות אף משימה.

כאשר שב העשיר מפסעו נדהם למצא בית מזונו ועטוב. לתמיהתו הסביר המשרת בתמימות כי הקפיד לקרוא את הרשימה פעמים בכל יום כפשתו אדונו...

אף אנו, אם נקרא קריאת שמע פעמים ביום בלא התבוננות לא נגיע מתוך כך לאהבה המיקללת, רק אם נתבונן היטב בתבות היוצאות מפיו ונבצע את הדברים הלכה למעשה אזי תתעורר האהבה בלבנו ותומך בו תמיד.

ישועה בטרנסנסיסטריה

הספור המיוחד שלפניכם התרחש בערב יום הפפורים האחרון, תשע"ח, אי שם בפנה נדחת של הגלובוס. הוא טומן בחבו מסר נוקב על כחה של תפלה בעת צרה, ברגעים שחש האדם כי אין מי שיכול להושיעו מבלעדי יתברך, או אז תפלתו נשמעת ובוקעת את הרקיעים כלם.

מדינות מזרח אירופה שבשנים עברו היו מלאות וגדושות בתורה וביהודים כשרים ותמימים שעבדו את ה' בכל מאודם. לאחר השואה האיימה, ובפרט לאחר שנים ארוכות של שלטון קומוניסטי עריץ ומדכא, הפכו מדינות אלו לארץ ציה ושמה מוכינה רוחנית.

אולם כפי שכבר הבטחנו: 'בלבתי ידח ממנו נדח' (שמואל ב יד יז). בעשרים השנים האחרונות התחוללה מהפכה אדירה ברחבי היבשת, זאת בעקב בשל פעילותם הנפלאה של ארגוני הקורב המפלאים שקמו מאז התמוטטות הקומוניזם, ובחסדי שמים זכו להחיות רבבות אלפי נשמות יהודיות מהנחמדו שצנפה עליהן ולהשיבו לחימ הבהיות.

אחד מאותם ארגוני קורב נטל על עצמו את הזימה, לחזק קהלות יהודיות נדחות שאינן סמוכות לערים מרקזיות, ולהגיע אף ללבם של יהודים בודדים הדרים בערים מרוחקות ואינם שזכים לקהלה מסודרת.

פעילותו של הארגון מתרפזת בעקר בחדש תשרי, שבו נשלחים משעמו לקהלות בעלי תפלה, בעלי תמיעה ורגנים שידריכו את היהודים בהלכות החגים ומנהגיהם, אולם היא מתפרשת על פני השנה כלה. עבודת הכנה היא: סודית ופרטנית ואורכת חדשים רבים. יעדה הסופי הוא שבכל מקום שיקימים בו תשעה יהודים, ימצא בתקופת החגים יהודי נוסף - שליח הארגון שידריכו ויקרב את לבם לאביהם שבשמים.

לצורך פעילותו מגייס הארגון בכל שנה עשרות פעילים המתנדבים לעשות את החגים במחצות של יהודים רחוקים, במקומות נדחים ביותר, כדי להכניע את הניצוץ היהודי החביב בקרבם.

כך מצא עצמו אחד מפעילי הארגון, נתנאל (שם בודי), עושה את ימי ראש השנה בעריה זעירה ונדחת השוכנת במדינת מולדובה הנחשלת. בחסדי שמים הוא הצליח להתחבר לבני קהלה כל כך, עד שהם לא נתנו לו לעזב את המקום, טרם יבטיח לשוב ולעשות עמם אף את היום הקדוש.

שבעה ימים עמדו אפוא בפניו, שבמהלכם תכנן להגשים שאיפה ישנה ולצאת למסע ארץ על פני רחבי מדינת אוקראינה ולפקד את קבצי הצדיקים הרבים הפזורים בה. לשם כך הוא שזכר רכב מחברת השטרה מקומית והחיל את מסעו.

באשמרת הלבקר של ערב יום הפפורים, לאחר מסע ארץ ומנגע, התיצב נתנאל במעבר הגבול שבין אוקראינה לטרנסנסיסטריה.

טרנסנסיסטריה הנה חבל ארץ צר וארץ השוכן בין הנהרות בוג ודנייסטר. עשרה קילומטרים רחבה הממצע וארבע מאות קילומטרים ארבה. בתקופת מלחמת העולם השנייה נכבש חבל ארץ זה בידי הגרמנים וצריך על דם למדינת רומניה, כמקוה על הסיוע הצבאי והמדיני שהגישו הרומנים לגרמנים. מאז ועד היום עומדה שנוי במחלוקת, בעוד רוסיה מבזירה אותה כמדינה עצמאית, ואילו מפכחית הארם בחשבת היא כחלק בלתי נפרד ממולדובה.

נתנאל לא נשלח לטרנסנסיסטריה אולם הוא נאלץ לחצוטה לארפה כדי להגיע אל העירה הנדחת שבה עמד לעשות את יום הפפורים.

מעבר הגבולות התבצע בהצלחה, ולאחר נסיעה מתישה בת חמש שעות רצופות, בעוד היום גדול, נכנס רכבו של נתנאל למעבר הגבול שבין טרנסנסיסטריה למולדובה.

כאן התעוררה לנתנאל בעיה: המאריך הרשמי של החצות רכבו פג בחצות הלילה הקודם, ויחד עמו פג תקף בטוח הרכב. החק במדינת טרנסנסיסטריה קובע כי הנהג רכב ללא בטוח נחשב כעברון פלילי ואמור להעשנ על כך בחקרה.

נתנאל היה המום כאשר פקיד הגבולות סרב לתת לו לעבר ואף בקש לפסל את דרכונו כעברון פלילי, כשהוא מוסיף כי אף פקיד הגבולות שנתן לו להכנס אל המדינה עתיד לתת את הדין על כך.

משוכח מתוצאותו של נתנאל היתה בפיו של הקוזק הצעה מעט יותר נדיבה: 'אומר לך על פסילת הדרכו אם מצא מן המדינה בחצוה דרך מעבר הגבול שדרכו נכנסת לפני כחמש שעות'.

'אני, בכל אופן לא אמן לך לעבר', הוסיף והבהיר.

נתנאל לא ידע את נפשו. הוא סב על עקבותיו והתנה את רכבו בצד הדרך, כדי לא להפריע לתנועה האזרמת.

השעה המתאחרת הבהירה לו כי המחשבה על שיבה לאחור אינה רלוונטית, שכן מרית הסכויים שישמע למשך כל יום הפפורים שחבל ארץ שאפלו את שמו לא הצליח להגות. אף אפשרות של פסילת הדרכו לא באה בחשבון, שכן בלעדי לא יתן היה לחשב על מעבר בין המדינות.

המחשבות הפטריות, יחד עם תחושת הבדידות וחסר האונים, גרמו לו לכאב ראש. הוא הרפין את ראשו על ההגה ושמע באמירת תהלים דוממת ונגדשת.

פקח דקות של תפלה מעמק לב פעלו את פעלתו. במחו של נתנאל הבזיק לפתע רעיון נועז. הוא נשח לספר התהלים והשיבו לתיקו, אחר הסיר מראשו את הסקסט שאותו הקפיד לחבש בנסיעותיו מחשש 'יעיגא בישיא, ויחשף את כפתו הבהיקת.

כך, במראה יהודי מבהק שב אל הקוזק החסון שעמד במעבר הגבול והחל לפנות אליו בעברית צחה: 'אני יהודי! לילה זה הוא יום הפפורים שלנו, ואני מוכר להמשיך בדרך אל מחוץ חפצי. איני יכול לשוב לאחור, וגם פסילת הדרכו אינה אפשרות בעבורי. אגא, החתם לי את הדרכו והנח לי לעבר מדינות'.

וכאן צפתה לנתנאל הפתעה בלתי נתפסת.

הקוזק שהמתין בשתיקה אטומה עד לתם דבריו, קרב אליו את פניו במהירות ולחש בעברית רצופה: 'אני יהודי! כמון. הבנתי כל מלה. תן לי את הדרכו שלך'.

נתנאל הביט בשתיקה נדחמת בפקיד הגבולות הנוטל ממנו את הדרכו, מחתימו באשור מעבר ונפרד ממנו בחייד ובאחולי ימרו חתימה טובה.

משם הפליג במהירות ברכבו אל העירה השכונה שיהודה המעטים כבר המתינו לו בקצר רוח. את תפלתו ליום הפפורים עשה בהתרגשות יתרה, מתוך הכרה אמיתית בכחה העצום של תפלה בעת צרה, ומתוך בקשה מעמק לב על אותן נשמות נדחות השוכנות במקוות תבל ומצופות עדו לאגלתו.

(מפי הסופר רה"ח ר' משה גוטמן ששמע מעל המעשה)